

NORGES HØYESTERETT

Den 22. oktober 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-02121-A, (sak nr. 2015/565), straffesak, anke over dom,

I.

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Kjetil Omholt)

II.

B

(advokat Øystein Storrvik)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Kjetil Omholt)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Kallerud**: Saken gjelder straffutmåling for forsikringsbedrageri.
- (2) B og A ble 2. oktober 2013 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 272 første ledd. For B var grunnlaget for tiltalen utformet slik:

"I tidsrommet før søndag 1. juli 2012, for at han eller andre skulle få utbetalt en forsikringssum, inngikk han en avtale med A om å sette fyr på X stasjon i Y. I løpet av kvelden søndag 1. juli 2012 i X 000 i Y, satte A fyr på X stasjon slik at den brant ned til grunnen."
- (3) Tiltalen for A bygde på det samme faktiske grunnlaget.
- (4) Aust-Telemark tingrett avsa 10. juni 2014 dom med slik domsslutning:

- "1. **B, født 00.00.1954, dømmes for overtredelse av straffeloven § 272 første ledd til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder.**

Fullbyrdelsen av 6 – seks – måneder av fengselsstraffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på to år.

Varetekt kommer til fradrag med 16 – seksten – dager i den ubetingede del av straffen.

2. **B dømmes til å betale saksomkostninger til det offentlige med kr. 4.000 – firetusen –.**

3. **A, født 00.00.1979, dømmes for overtredelse av straffeloven § 272 første ledd til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder.**

Fullbyrdelsen av 6 – seks – måneder av fengselsstraffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på to år.

4. **A dømmes til å betale saksomkostninger til det offentlige med kr. 4.000 – firetusen –."**

- (5) Begge de domfelte anket dommen til Agder lagmannsrett, som i dom 29. januar 2015 kom til samme resultat som tingretten, bortsett fra at det ikke ble idømt saksomkostnader for lagmannsretten.
- (6) B og A har anket til Høyesterett. Ankene gjaldt saksbehandlingen og straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg besluttet 13. mai 2015 å tillate ankene over straffutmålingen fremmet.
- (7) *Jeg er kommet til at ankene ikke fører frem.*
- (8) B var eier av den bygningen tiltalen gjelder. Huset hadde en grunnflate på vel 106 m² og var bygd med to og en halv etasje og kjeller. På branntidspunktet var bygningen innredet med flere leiligheter.
- (9) B ga A i oppdrag å sette fyr på bygningen. Avtalen mellom de to ble sannsynligvis inngått våren 2012. Formålet var at B skulle få erstatning for innbo og løsøre og for skaden på bygningen. A påtok seg oppdraget og tente på huset 1. juli 2012. Bygningen brant ned til grunnen. Det er tale om en relativt stor bygning hvor det åpenbart måtte bli en betydelig forsikringsutbetaling dersom den brant ned.
- (10) Bygningen og innboet var forsikret i Tryg Forsikring. Huset var fullverdiforsikret. Gjenoppbyggingskostnaden er taksert til om lag 5,1 millioner kroner. Verdien av bygningen før brannen er taksert til 1,4 millioner kroner. Dette er beløpet som ville blitt utbetalt dersom forsikringstakeren valgte å la være å gjenoppføre bygningen.
- (11) Det er opplyst at B krevde innbo og løsøre dekket med noe under 1,1 millioner kroner, men at forsikringsdekningen var begrenset til 500 000 kroner. Krav knyttet til bygningsforsikringen var så vidt jeg forstår ennå ikke fremsatt da selskapet avslo Bs krav på erstatning under forsikringene.
- (12) Straffeloven 1902 § 272 om forsikringsbedrageri er videreført i straffeloven 2005 §§ 375 og 376. Det er ikke tilsiktet justeringer i straffutmålingspraksis, jf. Ot.prp. nr. 22

(2008–2009) side 465–466. Handlingstidens lov – straffeloven 1902 § 272 – skal da anvendes, jf. straffeloven § 3.

- (13) Det sentrale elementet i et forsikringsbedrageri er, som det fremgår av straffeloven § 272, å fremkalle et forsikringstilfelle for å få utbetalt forsikringssummen. Det er altså tilstrekkelig at hensikten med handlingen er å oppnå forsikringsutbetaling; det er ikke et vilkår for fullbyrdet forbrytelse at utbetaling faktisk skjer.
- (14) Når en bygning er fullverdiforsikret, er det opp til forsikringstakeren å velge om han vil bygge opp igjen huset eller få utbetalt den verdi bygningen blir taksert til å ha før brannen. Forsikringsselskapet risikerte altså å måtte erstatte det høyeste av beløpene.
- (15) Ved straffutmålingen er det i vår sak naturlig å ta utgangspunkt i den tapsrisiko den bedratte part – forsikringsselskapet – ble utsatt for. Dersom bedrageriet ikke hadde blitt oppdaget, risikerte selskapet å måtte utbetale erstatning for innbo og bygningsskade med tilsammen om lag 5,6 millioner kroner. Jeg legger dette beløpet til grunn for straffutmålingen. At bedrageriet ble avslørt før det kom til utbetaling, har ved et forsikringsbedrageri som dette etter mitt syn ikke betydning for straffen.
- (16) B var initiativtaker til forsikringsbedrageriet og hadde som eier et åpenbart økonomisk motiv for forbrytelsen. Det teller i skjerpene retning at han involverte andre i sitt forehavende.
- (17) A var oppdragstaker og medvirker til forsikringsbedrageriet. Han hadde en helt sentral rolle som den som utførte selve brannstiftelsen. I utgangspunktet ville likevel straffen måtte settes lavere for ham enn for B. A er imidlertid tidligere straffedømt i alt syv ganger i tiden 1995 til 2008, i det vesentlige for vinningskriminalitet, narkotikaforståelser og vegtrafikkforståelser. Selv om han ikke tidligere er straffet for forsikringsbedrageri, veier hans tidligere forståelser relativt tungt ved straffastsettelsen.
- (18) A nektet innledningsvis for å ha hatt noen befatning med brannstiftelsen. Etter å ha blitt konfrontert med teledata i politiavhør ga han uttrykk for at han var blitt "tatt på senga" og avsluttet avhøret. Etter en tenkepause ringte han tilbake til politiet og opplyste at han våren 2012 hadde inngått avtale med B om å sette fyr på X stasjon. Senere har han gått fra dette og nektet straffeskyld i både tingretten og lagmannsretten. Selv om As opplysning kan ha vært et bevis av betydning i saken, er det ut fra måten opplysningen kom frem på, og at den senere ble trukket tilbake, ikke grunnlag for å tillegge dette forholdet vekt ved straffutmålingen.
- (19) Jeg er etter dette – som de tidligere instanser – kommet til at de to domfelte bør likestilles ved straffutmålingen.
- (20) Det foreligger to nyere dommer fra Høyesterett som etter mitt skjønn gir veiledning for straffenivået.
- (21) I dommen inntatt i Rt. 2008 side 1213 var det, som i vår sak, satt fyr på en større trebygning for å få utbetalt forsikringssummen. Også i den saken var det en person med eierinteresser som hadde initiert brannstiftelsen og som hadde involvert andre i gjennomføringen. Det økonomiske omfanget av bedrageriet var imidlertid større enn i vår sak, det var utbetalt 8,6 millioner kroner fra forsikringsselskapet. Under henvisning til

Rt. 1985 side 764 hadde ikke Høyesterett bemerkninger til at lagmannsretten hadde satt straffen til fengsel i to år og tre måneder, se avsnitt 10. På grunn av lang saksbehandlingstid ble imidlertid ett år og tre måneder av straffen gjort betinget, se avsnitt 23.

- (22) I Rt. 2010 side 447 ble straffen satt til syv måneder ubetinget fengsel for en domfelt som hadde hatt en sentral medvirkerrolle ved et forsikringsbedrageri knyttet til en båt som var forsikret for en million kroner.
- (23) Som påpekt i avsnitt 15 i dommen fra 2010 er to tidligere dommer – Rt. 1991 side 825 og Rt. 1993 side 369 – av mindre interesse. Spørsmålet var i de eldre dommene først og fremst om det forelå særlige forhold som tilsa at det burde reageres med samfunnstjeneste. Det generelle straffenivået er ikke drøftet.
- (24) Vårt tilfelle ligger i alvorlighetsgrad mellom disse to sakene, men klart nærmest avgjørelsen fra 2008. Det utgangspunktet både tingretten og lagmannsretten har tatt – fengsel i ett år og seks måneder – er etter mitt skjønn passende.
- (25) Saken har blitt for gammel. Det er opplyst at etterforskningen i det vesentlige var ferdig om lag et halvt år etter brannen. Det er det intet å si på. Saken ble imidlertid først sendt til statsadvokaten for uttak av tiltale i september 2013. Etter det opplyste for Høyesterett må jeg legge til grunn at saken ble liggende hos politiet i 9 måneder uten at det ble foretatt særlig saksbehandling utover utferdigelse av siktelse i forbindelse med oversendelsen til statsadvokaten. Statsadvokaten tok ut tiltale i begynnelsen av oktober 2013.
- (26) Også den rettslige behandlingen av saken har tatt tid. Tingrettens dom ble avsagt i juni 2014, om lag 8 måneder etter at det var tatt ut tiltale. Dom i lagmannsretten forelå i januar 2015, og det har gått ytterligere 9 måneder til saken får sin endelige avgjørelse i Høyesterett. Samlet vil det ha gått om lag tre år og fire måneder fra handlingen fant sted til rettskraftig dom, noe kortere fra tidspunktet da de domfelte ble siktet.
- (27) Det er klart at dette tidsforløpet må få betydning for straffutmålingen.
- (28) Høyesterett har i en rekke tidligere saker tatt stilling til hvordan for lang saksbehandlingstid skal kompenseres. Det vanligste har nok vært at reaksjonen gjøres mildere ved at straffen gjøres helt eller delvis betinget, se for eksempel Rt. 2013 side 1197 avsnitt 46–48. Rt. 2014 side 666 avsnitt 17 er et eksempel på reduksjon av totalstraffen. Det er også eksempler på at totaltiden reduseres i tillegg til at deler av dommen gjøres betinget, se til illustrasjon Rt. 2010 side 1635 avsnitt 16–17.
- (29) I Rt. 2015 side 788 forelå det brudd på retten til rettergang innen rimelig tid fordi saken hadde hatt en liggetid på om lag ett år hos påtalemyndigheten, se avsnitt 29 og 30. I avsnitt 31 uttales at det ved en dom på den lengde som i utgangspunktet var aktuelt i den saken – ubetinget fengsel i to år – var naturlig å kompensere for den for lange saksbehandlingstiden ved å redusere straffens totale lengde med seks måneder. I tillegg ble halve straffen gjort betinget.
- (30) Jeg finner grunn til å presisere at jeg ikke kan se at det er holdepunkter i Grunnloven § 95, eller i praksis i tilknytning til EMK artikkel 6 nr. 1, for at brudd på retten til rettergang innen rimelig tid nødvendigvis må repareres ved at det gis fradrag i totalstraffen. Det er

heller ikke uttalt i dommen fra 2015. Også at reaksjonen gjøres mildere ved at en del av straffen gjøres betinget, vil kunne være en god nok reparasjon.

- (31) Inntrykket av praksis sett under ett, er at spørsmålet om hvordan kompensasjon for lang tid skal gis, har vært avgjort ut fra en samlet og skjønnsmessig vurdering av en rekke momenter. Straffens lengde spiller inn, slik det pekes på i Rt. 2015 side 788. Men hva som skal til for å kompensere, vil nok i særlig grad avhenge av om det har vært lange dødperioder, og hvor langt det totale tidsforløpet er hensett til sakens art og kompleksitet mv, se til illustrasjon Høyesteretts dom avsagt 9. oktober 2015 hvor særlig en forsømmelse fra politiets side og "det usedvanlig lange totale tidsforløpet" – som hadde sin bakgrunn i et tidligere menneskerettsbrudd – førte til reduksjon i totalstraffen og at deler av straffen ble gjort betinget, se særlig avsnitt 22.
- (32) Ikke sjelden vil det være naturlig å vurdere tidsmomentet sammen med andre forhold som også tilsier straffereduksjon. Har det for eksempel både gått for lang tid og tiltalte har tilstått, kan det være naturlig å fastsette en samlet reduksjon, se til illustrasjon Rt. 2011 side 958 avsnitt 9–16.
- (33) Etter min mening er det god grunn til så vidt mulig å holde fast ved den fleksibilitet som følger av straffutmålingstradisjonen.
- (34) I vår sak har det vært en lite aktiv periode på om lag 9 måneder og et totalt tidsforløp på rundt tre år og fire måneder fra handlingen ble begått til det foreligger dom i Høyesterett. Jeg er enig med lagmannsretten og tingretten i at en passende kompensasjon for dette er at seks måneder av straffen gjøres betinget.
- (35) Jeg stemmer for denne

D O M :

Ankene forkastes.

(36)	Dommer Øie:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(37)	Dommer Bårdsen:	Likeså.
(38)	Dommer Arntzen:	Likeså.
(39)	Justitiarius Schei:	Likeså.

(40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Ankene forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: